

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่อาศัยฐานความรู้ (knowledge-based economy and society) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ประเทศชาติเจริญรุดหน้า และมีศักยภาพการแข่งขันในระดับเวทีสากลได้ การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ประเทศมีทรัพยากร มีบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีโลกทัศน์กว้างไกลและทันสมัยในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2541) ได้ตั้งแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นสากลในวิสัยทัศน์ ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563) ให้อุดมศึกษาไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกจะต้องมีลักษณะดังนี้

- 1) จำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ทั้งของรัฐและเอกชนทั้งในกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงอื่นๆ จะมีนักศึกษาทั้งหมดประมาณร้อยละ 40 ของประชากร
- 2) นิสิตนักศึกษาไทยมีโลกทัศน์กว้างไกล เข้าใจและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- 3) บัณฑิตไทยมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การพัฒนา ความเข้าใจอันดีงาม ความมั่งคั่ง ความมั่นคงและสันติภาพในภูมิภาคและโลก
- 4) บัณฑิตไทยมีสมรรถภาพสากล (global competence) มีความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัว มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และภาษาต่างประเทศ บัณฑิตไทยสามารถพูดภาษาต่างประเทศได้อย่างน้อย 2 ภาษา คือ ภาษาระหว่างประเทศ เช่น อังกฤษ สาธารณรัฐประชาชนจีน ฝรั่งเศส และภาษาในภูมิภาค เช่น ภาษาสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เขมร มาเลเซีย
- 5) มหาวิทยาลัยเปิดของไทยมีนักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้านเข้าเรียนมากยิ่งขึ้น
- 6) คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของไทย มีความสนใจใฝ่รู้และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการในระดับนานาชาติ
- 7) คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของไทย มีบทบาทสำคัญในการสร้างผลงานทางวิชาการจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิภาค
- 8) คณาจารย์สถาบันอุดมศึกษาของไทยมีผลงานทางวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร

ต่างประเทศ คณาจารย์ของไทยได้รับการยกย่องในวงวิชาการระดับนานาชาติ

9) บัณฑิตศึกษาของไทยมีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีขีดความสามารถสูงในการศึกษาค้นคว้าวิจัย และการผลิตกำลังคนระดับสูง เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศและภูมิภาค บัณฑิตของไทยมีศักยภาพในการเข้าอำนวยความสะดวกพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศเพื่อนบ้าน

10) สถาบันอุดมศึกษาไทยเปิดสอนหลักสูตรภูมิภาคศึกษา และจัดตั้งศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน

11) สถาบันอุดมศึกษาไทยร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในการจัดตั้งศูนย์ไทยศึกษา หรือศูนย์การสอนภาษาไทยในต่างประเทศ มีการแลกเปลี่ยนนักวิชาการและนักศึกษาระหว่างไทยและสถาบันที่ร่วมมือ อาจารย์สอนภาษาและศิลปวัฒนธรรมไทยมีโอกาสเผยแพร่ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น

12) ประเทศไทยเป็นศูนย์การศึกษาและฝึกอบรมในภูมิภาค เพื่อความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและเทคโนโลยี

13) ไทยเป็นศูนย์ข้อมูลทางการอุดมศึกษาในภูมิภาค ประเทศต่างๆ ทั่วโลกสามารถที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับอุดมศึกษาในภูมิภาคนี้โดยการค้นคว้าจากประเทศไทยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ได้มีการระบุตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2533 – 2548) แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7, 8 และฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ โดยสรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ : สร้างเสริมขีดความสามารถของสถาบันอุดมศึกษาให้มีคุณภาพระดับสากลที่สามารถพึ่งพาตนเองได้จากรากฐานภูมิปัญญาไทย ตลอดจนการปฏิรูปการบริหารและการจัดการอุดมศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพ รวมทั้งการปรับปรุงระบบการเจรจาและความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์หลัก: สร้างคนไทยให้มีคุณภาพทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการสร้างรากฐานการพึ่งพาตนเองให้กับชุมชน ตลอดจนส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนและระบบบริหารจัดการของสถาบันที่มีความอิสระคล่องตัว เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของโลก

นอกจากนี้ ในระดับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของความเป็นสากลของการอุดมศึกษา จึงได้กำหนดนโยบายด้านการพัฒนาความเป็นสากลของอุดมศึกษาไทยและเปิดสู่ภูมิภาค (Internationalization Regionalization) ซึ่งมุ่งยกระดับ

มาตรฐานของสมรรถนะของสถาบันอุดมศึกษาให้มีมาตรฐานสากลทั้งในเชิงวิชาการและการบริหารในเวทีนานาชาติ ตลอดจนสามารถจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานสากลอย่างมีคุณภาพให้กับนักศึกษาจากต่างประเทศได้

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546: 40) ได้จัดเสวนาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านอุดมศึกษากับต่างประเทศและได้สรุปยุทธศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถดำเนินการได้เท่ากับประเทศคู่แข่ง สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ อาทิเช่น ภาษาอังกฤษ และภาษาท้องถิ่นของประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาความเข้มแข็งของการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ในระดับปริญญาตรีให้มีความเป็นสากล ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในเวทีนานาชาติได้ การปรับปรุงการศึกษาระดับบัณฑิตให้มุ่งเน้นสู่ความเป็นเลิศในสาขาที่ประเทศไทยมีความเชี่ยวชาญ เป็นต้น

2. การเตรียมพร้อมด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น เส้นทางคมนาคม และการพัฒนาเศรษฐกิจ หากจะมองในภาพรวมแล้ว ประเทศไทยมีจุดแข็ง หรือได้เปรียบมากกว่าประเทศอื่นๆ หลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย (Kotler, 2548) เช่น ในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์แห่งหนึ่งของโลก มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ติดต่อด้านชายฝั่งที่สะดวกกับประเทศเพื่อนบ้าน และมีการปกครองระบบประชาธิปไตย และจากผลการศึกษาของคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย (กพข) ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งอยู่ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พบว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาค เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เหมาะสม

นโยบายความเป็นสากลของอุดมศึกษา ยังคงมีการให้ความสำคัญและสานต่อในรัฐบาลชุดต่างๆ ตลอดมา เช่น ในการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีภายใต้พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2548 รัฐบาลได้ประกาศขยายฐานภาคบริการเพื่อสร้างรายได้ใหม่ เช่น บริการสุขภาพ การศึกษา และการจัดประชุมและสัมมนานานาชาติ เพราะรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ อันจะทำให้ประชาชนและผู้ประกอบการทางการศึกษานำรายได้เข้าประเทศได้เป็นจำนวนมาก

ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกผู้นำด้านการเป็นศูนย์กลางการศึกษา ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย (Gasser, 2004)

ประเทศออสเตรเลียมีรายได้หลักเข้าประเทศจากนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาในประเทศ โดยส่วนหนึ่งเป็นผลงานของบริษัท IDP Education ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1969 โดยการรวมกลุ่มของ มหาวิทยาลัยชั้นนำของออสเตรเลีย 38 สถาบัน มีหน่วยงาน 71 สาขาใน 54 ประเทศ มีบุคลากร 400 คน เปิดในรูปแบบบริษัทเชิงพาณิชย์ โดยมีผู้ถือหุ้นประกอบด้วย สถาบันการศึกษาของออสเตรเลีย ผลการดำเนินงานในปี 1998 มีกำไรทั้งสิ้น 25,632,000 ล้านบาท ทางรัฐบาลออสเตรเลียไม่ได้ให้เงินอุดหนุน บริษัท IDP มีรายได้หลักจากค่าธรรมเนียมและบริการจากสถาบันการศึกษา เมื่อ IDP ส่งนักเรียนเข้าเรียน โดยในปี ค.ศ. 2006 มีรายได้ถึง 1,438,650,000 ล้านบาท IDP มีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาของ ออสเตรเลียในต่างประเทศ และมีการให้บริการในรูปแบบของบริษัท อาทิเช่น การฝึกอบรม การให้ คำปรึกษาแก่นักศึกษา การจัดหาบุคลากร การประชาสัมพันธ์ ผลิตเอกสารเผยแพร่ไปยังนักเรียน นานาชาติ การอบรมภาษาอังกฤษ การจัดหาข้อมูล การวิเคราะห์ และการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการ ศึกษาในระดับนานาชาติ รวมทั้งการจัดการประชุมสัมมนาประจำ เพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารทั้งทางด้านการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม (IDP, 2005)

ประเทศที่ถือได้ว่าเป็นคู่แข่งโดยตรงกับประเทศไทย ในด้านการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย ซึ่งรัฐบาลมีเป้าหมายเป็นประเทศอุตสาหกรรม ภายในปี ค.ศ. 2020 ซึ่งเรียกว่า นโยบาย "VISION 2020" โดยนายมหาเธร์ โมฮัมหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีของมาเลเซีย และเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ และความเป็นเลิศทางวิชาการ (center for educational excellence) ในปี ค.ศ. 2006 มาเลเซียมีนักศึกษาต่างชาติประมาณ 53,000 คน โดยมีเป้าหมายที่จะมี นักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียน 100,000 คน ในอนาคต โดยสถานทูตมาเลเซียในต่างประเทศ มีหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ โครงการศึกษานานาชาติในประเทศนั้นๆ นอกจากนี้ รัฐบาลมาเลเซีย สนับสนุนให้ มหาวิทยาลัยชั้นนำต่างประเทศเข้ามาเปิดสาขา เช่น มหาวิทยาลัย Cambridge จากประเทศอังกฤษ เพื่อพัฒนาด้านการศึกษานานาชาติ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษาท้องถิ่นและนักศึกษานานาชาติ

ในประเทศสิงคโปร์ รัฐบาลได้มอบหมายหน้าที่การส่งเสริมการศึกษานานาชาติให้กับองค์การ ท่องเที่ยว (Singapore Tourism Board) โดยจัดการประชาสัมพันธ์และนิทรรศการในประเทศ เป้าหมาย และการจัดการรณรงค์การศึกษานานาชาติในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งได้เปรียบประเทศไทย เนื่องจากประเทศสิงคโปร์ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในภาษาราชการ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ต่อการพัฒนาภาษาอังกฤษมากกว่าประเทศไทย สิงคโปร์วางเป้าจะดึงนักศึกษาต่างชาติให้เพิ่มขึ้นอีก 2-3 เท่าในระยะเวลา 4-5 ปีข้างหน้า โดย ปี ค.ศ. 2006 มีนักศึกษาต่างชาติประมาณ 51,000 คน

หนึ่งในประเทศไทย จากการศึกษาวิจัยของธเนศ จิตสุทธิภากร (2547: 337) ได้เสนอแนะว่า การจัดโปรแกรมนานาชาติให้ประสบความสำเร็จนั้น ควรมีการวิจัยถึงรูปแบบของหน่วยงานที่ควรจัดตั้งขึ้นมาโดยรัฐบาลที่เป็นแหล่งรวมศูนย์ข้อมูล (clearinghouse) และการบริการให้แก่โปรแกรมนานาชาติ (service centre) โดยการศึกษาเปรียบเทียบหน่วยงานของแต่ละประเทศ เช่น ออสเตรเลีย อังกฤษ อเมริกา สิงคโปร์ มาเลเซีย และญี่ปุ่น เป็นต้น เพื่อสังเคราะห์หาแนวทางและรูปแบบของโครงสร้างที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในการส่งเสริมการศึกษานานาชาติ

พรทิพย์ กาญจนนิต (2545) กล่าวว่า ธุรกิจการศึกษาจะต้องประกอบด้วยนโยบายบริหารที่มองการศึกษาเป็นธุรกิจเต็มรูปแบบ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในให้ได้มาตรฐานสากล เป็นที่เชื่อถือได้ สิ่งที่สำคัญจะเลยไม่ได้คือ การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาที่เป็นปัจจัยเสริมในการดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาได้ด้วย

จากความเป็นมา ความสำคัญและข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดแนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนาให้ประเทศไทยก้าวสู่ความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ ประกอบกับยังไม่มีกรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและกลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษานานาชาติที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐบาลโดยตรง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาในเรื่อง "การพัฒนา รูปแบบและกลยุทธ์การส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศไทย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" เพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาไทยทราบถึงรูปแบบและกลยุทธ์ในการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์
2. วิเคราะห์บริบทของการศึกษานานาชาติในประเทศไทย ศักยภาพของประเทศไทย และบทบาทความเป็นผู้นำในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3. เพื่อพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์ในการส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษา นานาชาติของประเทศไทยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์การทำงานของหน่วยงานของประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งมีนโยบายการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นเดียวกับประเทศไทยในการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะด้านการกำหนดกลยุทธ์การตลาดและรูปแบบการบริหาร เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นลักษณะสำคัญของรูปแบบการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาคนี้

2. การศึกษารูปแบบและกลยุทธ์ในการส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. นโยบายด้านการเมือง กฎหมาย การศึกษา ที่เน้นความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. เศรษฐกิจ การเติบโตทางเศรษฐกิจและศักยภาพการแข่งขันของประเทศไทย

3. คุณภาพทางวิชาการการประกันคุณภาพภายในและภายนอกของสถาบันอุดมศึกษาไทย

4. ระบบการสื่อสาร ระบบสารสนเทศที่ทันสมัยสำหรับสื่อสารทั้งภายในและต่างประเทศ

5. ประสิทธิภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในประเทศไทย โดยการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ ซึ่งมีกลยุทธ์การจัดการทรัพยากร 3 ด้าน (1) ด้านโครงสร้างบุคลากร (2) ด้านบริหารงานทั่วไป (3) ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานานาชาติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา อันได้แก่ หลักสูตรนานาชาติระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง ปริญญาเอก และหลักสูตรที่ได้รับการอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นการสอนหลักสูตรนานาชาติของสถาบันการศึกษาของรัฐบาลและเอกชน

การส่งเสริมการศึกษานานาชาติ หมายถึง การดำเนินการจัดการส่งเสริมการศึกษานานาชาติ เพื่อผลักดันให้นักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาในประเทศไทย และเปิดประเทศไทยสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2533 – 2548) แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 และฉบับที่ 8

หลักสูตรนานาชาติ หมายถึง ระบบและขบวนการจัดการการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ประกาศนียบัตรชั้นสูง และปริญญาเอกที่ใช้ภาษาสากลเป็นสื่อในการเรียนการสอนและที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยผู้เรียนและผู้สอนมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

บริบทการศึกษานานาชาติ หมายถึง สภาพแวดล้อมในด้านภูมิศาสตร์ การเมือง สังคม และศาสนา ได้แก่ ท่าเลที่ตั้งของประเทศไทย ความน่าอยู่ของประเทศ ค่าครองชีพ ความสงบทางสังคม วัฒนธรรม โมติวีจิตของคนไทย (ธเนศ จิตสุทธิภากร, 2547) และองค์ประกอบของการศึกษานานาชาติ ได้แก่ หลักสูตรที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับทั่วไป คณาจารย์ นักศึกษา ที่มาจากหลากหลายประเทศ สถานที่ รวมถึงทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอน การวิจัยและการค้นคว้า

ศักยภาพ หมายถึง ความพร้อมของประเทศไทยที่จะแข่งขันในเวทีการศึกษา ได้แก่ คุณภาพและความหลากหลายของหลักสูตร จำนวนหลักสูตรที่มีมากเพียงพอที่จะรองรับนักศึกษา ความพร้อมด้านสถานที่และทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอน

บทบาท หมายถึง บทบาทความเป็นผู้นำของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในด้านการติดอันดับสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำ (ranking) ขององค์กรต่างประเทศ จำนวนหลักสูตรนานาชาติ และความหลากหลายของหลักสูตร จำนวนนักศึกษาต่างชาติ และความหลากหลายด้านเชื้อชาติ และการมีทรัพยากรสนับสนุนความเป็นสากลด้านการเรียนการสอนและการวิจัย

ความเป็นศูนย์กลาง หมายถึง เป็นผู้นำด้านการจัดการและการเรียนการสอนหลักสูตรนานาชาติ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม และสังคมที่มีความหลากหลาย โดยมีนักศึกษานานาชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นิยมเข้ามาศึกษาต่อเป็นจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย

ภูมิภาค หมายถึง ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศบรูไน ราชอาณาจักรกัมพูชา อินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศไทย

รูปแบบ หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและกลยุทธ์เพื่อนำไปปฏิบัติ

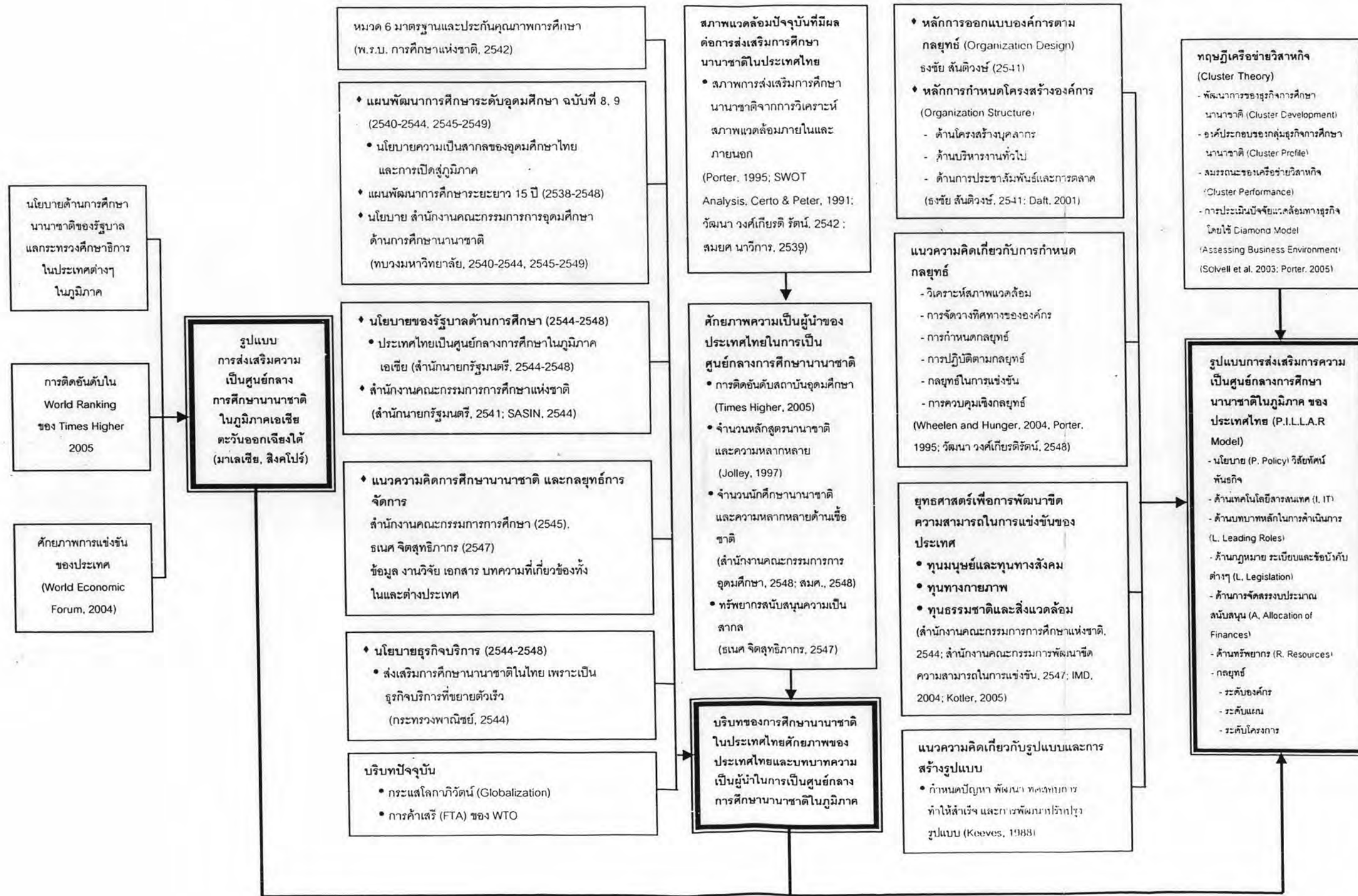
กลยุทธ์ หมายถึง วิธีการส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแบ่งเป็นกลยุทธ์ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับองค์กร ระดับแผน ระดับโครงการ และกลยุทธ์เพื่อนำไปปฏิบัติ

โครงการสัญจร (Road Show) หมายถึง การเดินสายแนะนำสินค้าหรือบริการ การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารนอกสถานที่ทั้งในและต่างประเทศ

ไอดีพี (IDP, International Development Program) หมายถึง บริษัทเอกชนของประเทศออสเตรเลียที่สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1969 โดยมหาวิทยาลัยชั้นนำของรัฐ 38 สถาบันของประเทศออสเตรเลีย เป็นผู้ถือหุ้นเท่ากัน ตั้งอยู่ในนครซิดนีย์ และมี 71 สาขาใน 54 ประเทศทั่วโลก เพื่อส่งเสริมการศึกษานานาชาติในออสเตรเลีย

แผนภูมิที่ 1 : กรอบแนวคิดการพัฒนา รูปแบบและกลยุทธ์ในการส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศไทย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนารูปแบบการส่งเสริมและนำเสนอกลยุทธ์ให้ความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์

ในสังคมองค์ความรู้ (knowledge-based society) อันเป็นยุคเศรษฐกิจใหม่ พลวัตอันผันผวนของโลกเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การวางแผนยุทธศาสตร์ไม่ว่าจะระดับประเทศ องค์กร ทั้งของภาครัฐหรือภาคเอกชน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อบริหารองค์กรโดยนำความรู้ (knowledge) ผสมผสานกับนวัตกรรม (innovation) เพื่อให้เกิดวิธีการบริหารจัดการที่จะนำประเทศหรือองค์กรให้มีความสามารถแข่งขันในเชิงกลยุทธ์ สร้างแรงขับเคลื่อนและสร้างความมั่งคั่งให้กับองค์กร และบรรลุเป้าหมายให้ได้

แผนยุทธศาสตร์มีความสำคัญสำหรับผู้บริหารทุกคน เพราะแผนยุทธศาสตร์จะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารบริหารงานอย่างถูกต้องทิศทาง (ประชุม รอดประเสริฐ, 2533) โดยทิศทางหรือแนวทางในการดำเนินงานจะได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเสมอ

การวางแผนยุทธศาสตร์มีแนวคิด 4 ประการ (Mondy, 1988) ได้แก่ การกำหนดภารกิจของหน่วยงาน (organizational assessment) การประมาณการสภาพแวดล้อมของหน่วยงาน (environmental assessment) การกำหนดวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน (objective setting) และกำหนดยุทธศาสตร์ (strategy setting) ในการปฏิบัติ

2. แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ในปัจจุบันมีหลายองค์กรที่ดำเนินการศึกษาเพื่อจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของนานาชาติประเทศ เช่น IMD (Institute for Management Development) ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และ UNDP (United Nations Development Program)

ในปี พ.ศ. 2547 IMD ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ รวม 60 ประเทศ โดยสรุปเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดอันดับรวม 290 เกณฑ์ จำแนกเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ เศรษฐกิจภายในประเทศ ความเป็นนานาชาติ รัฐบาล การเงิน โครงสร้างพื้นฐาน การจัดการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และทรัพยากรมนุษย์

ปรากฏว่าอันดับของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยๆ อยู่ในอันดับที่ 29 (จาก 60 ประเทศ) จากอันดับที่ 34 ในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นผลจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้น รวมถึงประสิทธิภาพภาครัฐและภาคธุรกิจที่ดีขึ้น

ทางด้านการจัดอันดับการพัฒนามนุษย์ขององค์การสหประชาชาติ ในปี พ.ศ. 2543 จากประเทศต่างๆ รวม 174 ประเทศปรากฏว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับ 76 ซึ่งสูงกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีน (99) และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (108) แต่ต่ำกว่ามาเลเซีย (61) เกาหลี (31) สิงคโปร์ (24) และญี่ปุ่น (9)

แนวคิดดังกล่าวจำเป็นต้องศึกษาเพื่อหาคำตอบในการแข่งขันของประเทศไทยเพื่อการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาคนี้

3. นโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการศึกษานานาชาติของประเทศ

ในปี พ.ศ. 2544 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ทำการวิจัยเรื่องธุรกิจการศึกษานานาชาติและได้จัดสัมมนาเพื่อกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการศึกษานานาชาติของประเทศไทยให้สามารถแข่งขันได้ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้

ด้านนโยบาย

1. ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ และเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภูมิภาคที่จัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ
2. ส่งเสริมธุรกิจการศึกษานานาชาติของประเทศไทยให้สามารถแข่งขันได้ เพื่อสร้างรายได้ให้เข้าประเทศและป้องกันเงินตราไหลออกนอกประเทศ โดยการเพิ่มการสนับสนุนการลงทุนด้านธุรกิจการศึกษานานาชาติให้มากขึ้น

ด้านยุทธศาสตร์

1. การตลาด มีการกำหนดตลาดกลุ่มเป้าหมาย และเน้นการสร้างเครือข่ายดำเนินการด้านการตลาดในประเทศต่างๆ
2. การสร้างเครือข่ายและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ
3. การส่งเสริมศักยภาพการแข่งขัน ได้แก่ การพัฒนามาตรฐานการจัดการศึกษา

ผลงานวิจัยดังกล่าวสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ ต่อไปโดยเฉพาะในภาวะที่สภาพแวดล้อมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป และการแข่งขันด้านการศึกษาที่สูงขึ้น

4. ความเป็นผู้นำของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ

ความเป็นผู้นำด้านการเป็นศูนย์กลางการศึกษานั้นสามารถมองได้หลายด้านด้วยกัน

Jolley (1997) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของการเป็นผู้นำในด้านการให้บริการการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และแคนาดา เช่น การมีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงในชั้นแนวหน้าของประเทศจำนวนมาก ความหลากหลายของหลักสูตรและค่าเล่าเรียนที่คุ้มค่า การให้ทุนการศึกษาจำนวนมากและกลยุทธ์การตลาดที่ประสบความสำเร็จในการดึงนักศึกษาต่างชาติ เป็นต้น

ปัจจัยความสำเร็จดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นผู้นำของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาคนี้

5. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการสร้างรูปแบบ

รูปแบบ (Model) เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายถึงสิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลองสิ่งก่อสร้าง เป็นต้น

ประเภทของรูปแบบ

Keeves (1988) ได้รวบรวมประเภทของรูปแบบจากนักการศึกษาต่างๆ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ 4 ประเภท ได้แก่ รูปแบบเชิงอุปมาอุปมัย (analogue model) รูปแบบเชิงภาษา (semantic model) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (mathematical model) และรูปแบบเชิงสาเหตุ (causal model)

การสร้างรูปแบบ

ในการสร้างรูปแบบ เมสัน อัลเบิร์ต และคีย์เดอริ (Meason, Albert and Khedourri, 1985) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างรูปแบบไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมปัญหา การพัฒนารูปแบบ การทดสอบรูปแบบ การนำไปใช้ และการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้ทันสมัย

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการสร้างรูปแบบข้างต้น เป็นแนวคิดที่ให้ความรู้สำคัญในการกำหนดหลักการเพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในประเทศไทย

6. ทฤษฎีเครือข่ายวิสาหกิจ (cluster theory)

ในอดีตการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลเป็นผู้ขับเคลื่อนในการผลักดันการพัฒนาโดยการออกนโยบายและข้อจูงใจต่างๆ แต่ในปัจจุบันรูปแบบใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการรวมตัวของหลายฝ่ายด้วยกัน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาลในระดับต่างๆ บริษัท สถาบันการศึกษาและการวิจัยและสถาบันอื่นๆ เพื่อประสานความร่วมมือกัน ดังนั้น Professor Dr. Porter (2005) จึงได้เสนอว่าหากประเทศต่างๆ ต้องการมีศักยภาพแข่งขันที่สูง อุตสาหกรรมต่างๆ ในประเทศควรนำแนวความคิดเรื่อง

เครือข่ายวิสาหกิจมาใช้ เพราะสามารถเชื่อมโยงเทคโนโลยี ทักษะ ข้อมูล ความต้องการของตลาดและลูกค้าในหมู่บริษัทหรืออุตสาหกรรมประเภทเดียวกัน เพื่อร่วมกันผลักดันนวัตกรรมใหม่ๆ ตัวอย่างของเครือข่ายวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ ได้แก่ ธุรกิจไวน์ในแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ธุรกิจรองเท้ากีฬาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และอินโดนีเซีย และธุรกิจการท่องเที่ยวในเมือง Cairns ในออสเตรเลีย เป็นต้น

แนวคิดดังกล่าวเป็นประโยชน์และให้แนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาค

7. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดองค์การด้านบริการ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดองค์การด้านบริการ มีแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการที่จะต้องควบคู่กันไป ได้แก่ โครงสร้างองค์การ (organization structure) และแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบองค์การ (organization design) ทั้งสองมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด (ธงชัย สันติวงษ์, 2541) โดยเฉพาะในด้านธุรกิจบริการ ซึ่งมีการแข่งขันสูง และมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องกำหนดรูปแบบองค์การที่เหมาะสม ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ (Daft, 2001) ได้แก่

- กลยุทธ์ (strategies)
- สภาพแวดล้อม (environment)
- เทคโนโลยีขององค์การ (technology)
- ขนาดและวงจรชีวิตขององค์การ (size/life cycle)
- วัฒนธรรมขององค์การ (culture)

แนวคิดดังกล่าวจำเป็นต้องศึกษาเพื่อหารูปแบบหน่วยงานส่งเสริมการศึกษานานาชาติในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

8. แนวคิดการออกแบบองค์การตามสถานการณ์สภาพแวดล้อม

เนื่องจากธุรกิจการศึกษาเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง จึงจำเป็นต้องศึกษาสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น 4 ด้าน ได้แก่

- ด้านสังคม (social)
- ด้านเศรษฐกิจ (economic)
- ด้านการเมือง (political)
- ด้านเทคโนโลยี (technology)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้ง 4 ด้านจะมีอิทธิพลต่อการออกแบบรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในประเทศไทย

9. แนวความคิดการออกแบบองค์การตามกลยุทธ์

แนวความคิดด้านการออกแบบองค์การกับเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมต่างๆ จะสมบูรณ์ยิ่งขึ้นหากนำทฤษฎีกลยุทธ์มาสอดแทรกด้วย จะทำให้การบริหารมีความตื่นตัวและไวต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะหากธุรกิจเป็นในแนวเชิงรุก (ธงชัย สันติวงษ์, 2541) โดยความคิดนี้เริ่มจาก Alfred Chandler (1960 อ้างใน ธงชัย สันติวงษ์, 2541) โดยกลยุทธ์จะต้องเป็นตัวนำในการกำหนดโครงสร้างองค์การที่คล่องตัว หลักการนี้จึงเป็นประเด็นที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบหน่วยงานที่ทันสมัย คล่องตัวในการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในประเทศไทย

10. แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์

การวิจัยครั้งนี้มุ่งหากลยุทธ์ในการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ จึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์กลยุทธ์ที่เหมาะสม แนวความคิดด้านการบริหารกลยุทธ์ (Wheelen T. et al, 2004) แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม โดยการหา "จุดแข็ง – จุดอ่อน" ภายในองค์การ และ "โอกาส – อุปสรรค" (SWOT analysis) จากภายนอกองค์การ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จขององค์การ (Certo & Peter, 1991)

2. กำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation)

3. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (strategy implementation)

4. การประเมินผลและการควบคุม (evaluation and control)

งานวิจัยนี้มุ่งหา "จุดแข็ง – จุดอ่อน" และ "โอกาส – อุปสรรค" เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานในการส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

11. แนวความคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาด

การตั้งหน่วยงานส่งเสริมการศึกษานานาชาติในประเทศไทย ปัจจัยสำคัญที่จะนำรายได้และทำกำไรให้กับหน่วยงานจำเป็นต้องมีกลยุทธ์การตลาดที่ทันสมัย หน่วยงานที่จะตั้งใหม่จำเป็นต้องศึกษาโดยละเอียด (Lovelock et at, 2001) ได้แก่

1. การแบ่งส่วนตลาด (segmentation) การแบ่งกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในภูมิภาคนี้ โดยภาพรวมในตลาดทั้งหมด

2. การเจาะตลาด (target marketing) การเลือกตลาดหรือมุ่งตลาดเป้าหมาย และการกำหนดจุดยืนทางการตลาด (market positioning) กลยุทธ์นี้สำคัญในการตัดสินใจว่าจะเจาะตลาดกว้างเพียงใดและมุ่งเป้าไปที่ตลาดส่วนใดบ้าง เพื่อกำหนดแผนงานของหน่วยงานที่นำไปปฏิบัติได้จริง และเกิดประสิทธิภาพ

โดยสรุป จากการนำเสนอแนวคิดในกรอบแนวคิดการวิจัยที่กล่าวมา นับเป็นประโยชน์และข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ และกลยุทธ์ในการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ โดยเฉพาะแนวคิดยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และแนวคิดด้านการบริหารหน่วยงานแบบศูนย์กำไร ซึ่งอาจจะยังไม่แพร่หลายนักในประเทศไทยและหลักการกระจายอำนาจการบริหาร รวมทั้งการใช้กลยุทธ์การตลาดที่ทันสมัยสำหรับธุรกิจบริการการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และการแข่งขันสูงในยุคนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ คือ

1. ได้รูปแบบและกลยุทธ์อันเป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้ประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการจัดการและการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. เป็นการเสริมสร้างพันธมิตรทางการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ให้เกิดความเป็นนานาชาติในระบบการศึกษาและสังคมไทย ตลอดจนสร้างความร่วมมือ และประสบการณ์ทางวิชาการระดับนานาชาติ